

Μάθημα 61ο

«Ἀδάμ, ποῦ εἶ;» - Πρόκληση μετανοίας.
Ὁ φόβος ἀπό τήν ἐνοχή καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ.

Βρισκόμαστε στό σημείο πού οἱ πρωτόπλαστοι κάνουν τήν παράβαση ἀπέναντι στόν Θεό. Ἄκουσαν λοιπόν τά βήματα τοῦ Θεοῦ στόν παράδεισο καί ἔσπευσαν νά κρυφτοῦν ἀνάμεσα στά δένδρα.

«Καί ἐκάλεσε Κύριος ὁ Θεός τόν Ἀδάμ καί εἶπεν αὐτῷ· Ἀδάμ, ποῦ εἶ;»¹. Καί κάλεσε ὁ Κύριος ὁ Θεός τόν Ἀδάμ καί τοῦ εἶπε· Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι;

Ὁ Θεός καλεῖ τόν Ἀδάμ. Πῶς τόν καλεῖ; Τόν καλεῖ ὡς κατηγορούμενο; Ὁχι, παιδιά· τόν καλεῖ ὡς πλάσμα Του, τόν καλεῖ σάν παιδί Του.

Ἐπειδή ἀκριβῶς εἶναι πλάσμα τῶν χειρῶν Του, γι' αὐτό καί τόν καλεῖ καί αὐτοπροσώπως. Ποιός δημιούργησε τόν Ἀδάμ; Ὁ Θεός. «Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καί ἔπλασάν με»² λέει ὁ ψαλμωδός· τά χέρια Σου μέ ἔφτιαξαν καί μέ ἔπλασαν. Ἀφοῦ λοιπόν ὁ ἴδιος ὁ Θεός εἶναι ὁ δημιουργός μας καί ὁ πλάστης μας, Αὐτός τώρα αὐτοπροσώπως ἔρχεται νά διορθώσει τήν κατάσταση.

1. Γέν. 3, 9.

2. Ψαλμ. 118, 73.

Λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «Αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ καλεῖ»· δηλαδή προσωπικά, ὁ ἴδιος ὁ Θεός καλεῖ τὸν Ἀδάμ. «Ὅρα πόση δύναμις ἐναπόκειται ἐν τῇ βραχείᾳ ταύτῃ λέξει... πολλὴν ἔχει τὴν ἰσχὺν μετὰ τῆς φιλανθρωπίας»³. Κοίταξε πόσο νόημα, πόση δύναμη κρύβεται μέσα σ' αὐτὴ τὴν μικρὴ προτασοῦλα· «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;», Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι; Ἔχει πολλή ἰσχὺ, μαζί μέ φιλανθρωπία.

Πῶς μπορούμε νά ἀποκρυπτογραφήσουμε αὐτό τὸ ὕφος τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴν παχύτητα τῶν λέξεων; διότι ὁ Θεός ὁμιλεῖ, καί φυσικά χρησιμοποιεῖ τὸ λεξιλόγιο τῶν ἀνθρώπων. Πῶς ὅμως μπορούμε, μέσα ἀπὸ μιά ἀνθρώπινη ἀτελὴ γλώσσα, νά ἀποκρυπτογραφήσουμε, νά διαισθανθοῦμε πῶς ἀκριβῶς αἰσθανόταν ὁ Θεός; Εἶναι γνωστό ὅτι πάντοτε ὁ λόγος, ἡ ὁμιλία, ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα. Ἀλλά ἡ γλώσσα εἶναι ἀτελής· πῶς θά ἐκφρασθοῦν τὰ αἰσθήματα τοῦ Θεοῦ; Πῶς λοιπὸν ἐμεῖς, μέσα ἀπ' αὐτές τίς ἀνθρώπινες λέξεις, μπορούμε νά δοῦμε πῶς αἰσθανόταν ὁ Θεός γιὰ τοὺς πρωτοπλάστους;

Ἀπ' ὅ,τι μπορούμε νά καταλάβουμε, ἡ μικρὴ αὐτὴ φρασσοῦλα, Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι; περιέχει ὕφος πολὺ οἰκεῖο, δηλαδή ἓνα ὕφος γεμᾶτο ἀπὸ φιλανθρωπία, ἀπὸ αἰσθήματα φιλάνθρωπα. Προσέξτε; τὸν καλεῖ μέ τ' ὄνομά του!

Βέβαια, κατὰ τὴν συνήθεια τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τὰ ὀνόματα δίδονται ἀπὸ κάποιο περιστατικό, ἀπὸ κάποιο γεγονός, ἀπὸ κάποια ἰδιότητα, καί οὕτω καθ' ἑξῆς.

3. Ὅμιλῳ εἰς τὴν Γένεσιν, ΙΖ', PG 53, 137.

Ἄδάμ σημαίνει *χοϊκός*.⁴ Συνεπῶς: *Χοϊκέ, ποῦ εἶσαι;* Ἀλλά τό *χοϊκέ* ὑπέχει πιά θέση ὀνόματος. Ὅπως καί ἡ *Εὔα*, πού σημαίνει *ἀνδρίς*,⁵ μεταφράζεται ἐπίσης καί ὡς *Ζωή* –ὅπως καί σήμερα πού δίνουμε ὄνομα σέ μία κοπέλα καί τή λέμε *Ζωή*. Τί σχέση ἔχει ἡ *Εὔα* μέ τήν ζωή; Βεβαίως καί ἔχει κάποια σχέση μέ τή ζωή· γι' αὐτό καί πῆρε αὐτό τό ὄνομα.⁶ Ἔτσι λοιπόν ἡ ἰδιότητα μεταβάλλεται σέ ὄνομα.

Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι;... Εἶδατε πῶς τόν καλεῖ; Μέ τό ὄνομά του!

Ἐάν εἶχαμε δικαστές, παιδιά, καί εἶχαμε ἓναν κατηγορούμενο στό ἐδῶλιο, στό σκαμνί τοῦ κατηγορουμένου, ὁ δικαστής τί θά ἔλεγε; πῶς θά τοῦ ἀπευθυνόταν; Θά ἔλεγε: ὁ *κατηγορούμενος* τί ἔχει νά πεῖ; Ἄν πᾶτε ποτέ σέ δικαστήριο, αὐτό ἀκοῦτε. Δέν λένε τό ὄνομα στό δικαστήριο, ἀλλά τήν ἰδιότητά του· ὁ *κατηγορούμενος*.

Ἐδῶ ὅμως βλέπουμε ὅτι ὁ Θεός δέν ἀποκαλεῖ τόν Ἀδάμ *κατηγορούμενο*. Δέν λέει: *κατηγορούμενε, ποῦ εἶσαι;* Ὅχι· ἀλλά: *Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι;* Ἔτσι, ὁ Θεός καλεῖ τόν Ἀδάμ κατά τρόπο πολύ οἰκεῖο, πολύ συμπαθῆ, πού δείχνει ὅτι ὁ Θεός ἀγαπάει τόν ἄνθρωπο, παρὰ τήν πώση του.

Ἀλλά γιατί ὁ Θεός ρωτᾷ τόν Ἀδάμ ποῦ εἶναι;

4. Βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Τόμος Β΄, Μάθημα 21ο*, ὑποσ. 11, ἐκδ. Ἱ.Μ.Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης, 2018.

5. Βλ. ἐνθ' ἄνωτ. *Μάθημα 14ο*, ὑποσημ. 23.

6. Βλ. *Γέν.* 3, 20, καί Φλαβίου Ἰωσήπου, *Ἰουδαϊκή Ἀρχαιολογία, Λόγοι Κ΄*, 1, 36, 3: «Ἔσσα δὲ καθ' Ἑβραίων διάλεκτον καλεῖται γυνή, τὸ δ' ἐκείνης ὄνομα τῆς γυναικὸς Εὔα ἦν· σημαίνει δὲ τοῦτο πάντων μητέρα».

Αυτό δείχνει ότι θά περίμενε ο Θεός να τον βρεῖ σ' ἓνα σημείο γνωστό· ἀλλὰ δέν τόν βρίσκει, καί τόν φωνάζει. Σκεφτεῖτε τήν εἰκόνα αὐτή, τήν τόσο ἀνθρώπινη, πού κι ἐμεῖς, ὅταν δέν βρίσκουμε τόν ἀνθρώπο μας, τόν φίλο μας ἐκεῖ πού θέλουμε, ἐκεῖ πού ἔχουμε ὀρίσει, τοῦ φωνάζουμε· πᾶμε στήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καί φωνάζουμε: *Γιάννη, Κώστα, Μαρία, ποῦ εἶσαι;*

Σέ μία πρώτη κίνηση λοιπόν θά λέγαμε ὅτι ὁ Θεός καλεῖ τόν Ἀδάμ γιατί δέν τόν βρῆκε ἐκεῖ πού ἔπρεπε νά τόν βρεῖ, κάπου μέσα στόν παράδεισο. Ποῦ ἦταν ὁ Ἀδάμ; Ἦταν κρυμμένος. Ὅμως ὁ Θεός ἀγνοεῖ ποῦ εἶναι ὁ Ἀδάμ; Ἀσφαλῶς ὄχι.⁷ Ἀλλά, μέ τήν ἐρώτηση πού θέτει, θέλει νά μάθει ἀπό τό ἴδιο τό στόμα τοῦ Ἀδάμ τήν ὅλη ὑπόθεση, τό τί συνέβη, νά πεῖ ὁ ἴδιος ὁ Ἀδάμ *συνέβη αὐτό καί αὐτό*. Συνεπῶς ἡ ἐρώτηση τοῦ Θεοῦ εἶχε μία πρόκληση μετανοίας, παρακινοῦσε τόν Ἀδάμ σέ μετάνοια.

Ὅλη αὐτή ἡ σκηνή θυμίζει ἀγαθόν πατέρα, πού θέλει νά βοηθήσει τό παιδί του πού ἔχει παρεκτραπεῖ.

«*Ἀδάμ, ποῦ εἶ;*» ἡ ἐρώτηση αὐτή μπορεῖ ἀκόμα νά δημιουργήσει καί μία βαθιά αὐτογνωσία.

Δέν ξέρω ἂν τό καταλαβαίνουμε αὐτό. Ὅταν κάποιος ἀνθρώπος ἔχει πέσει πολύ χαμηλά, μπορούμε κάποτε νά τόν φωνάζουμε μέ ἓναν τέτοιο τρόπο, πού καί μόνο ὁ τόνος τῆς φωνῆς μας μπορεῖ νά δημιουργή-

7. Ὁ ἄγ. Νεόφυτος ὁ Ἑγκλειστος βάζει στό στόμα τοῦ Θεοῦ τὰ ἐξῆς λόγια: «*Σὺ θέασαι ποῦ εἶ καὶ ἀπὸ ποίου ὕψους ἐν ποίῳ χάσματι κατηνέχθης· ἐγὼ γὰρ εἶδον καὶ ὁρῶ ποῦ εἶ καὶ ποῦ κατακρύπτη καὶ ἦκω ἀπεριγράπτως πρὸς σὲ κράζων· Ἀδάμ, ποῦ εἶ;*» (Σωζόμενα Ἔργα, Ἐρημνεῖα τῆς Ἐξαήμερου, 8, 8, ἐκδ. Ἱερῶς Μονῆς Νεοφύτου τοῦ Ἑγκλείστου, Πάφος 1996-2008, σ. 201).

σει ολόκληρη ἐπανάσταση καί σφοδρό ἔλεγχο μέσα στήν ψυχή αὐτοῦ τοῦ πεσμένου ἀνθρώπου.

Ὅταν ὁ Θεός λέει ποῦ εἶσαι, Ἀδάμ; θέλει νά τοῦ πεῖ: Τώρα ποῦ εἶσαι; Ἐγώ περίμενα νά σέ βρῶ ἐδῶ· ὅμως ποῦ εἶσαι; Μ' ἄλλα λόγια: Ποῦ ἦσουν πρῶτα; καί ποῦ εἶσαι τώρα; Πρῶτα δέν κρυβόσουν· τώρα ὅμως κρύβεσαι. Ἀλλά γιατί εἶσαι κρυμμένος; Πῶς κατάντησες, Ἀδάμ, ἔτσι;...⁸

Θά ἀπαντήσει ὁ Ἀδάμ σέ λίγο: Εἶμαι γυμνός, γι' αὐτό καί κρύφτηκα. Θά τοῦ πεῖ πάλι ὁ Θεός: Ἐγώ σέ ἔντυσα· ἐσύ πῶς λές ὅτι εἶσαι γυμνός;...

Πῶς εἶχε ντύσει ἀρχικά ὁ Θεός τόν Ἀδάμ; Τόν εἵχε ντύσει μέ τή θεία δόξα, ὅπως εἴχαμε πεῖ σέ κάποια πολύ παλιά μαθήματα.⁹ Ὅπως ἀκριβῶς καί στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, παιδιά, ὅταν θά ἐπανέλθουμε, ἂν μᾶς

8. «Ὁ φιланθρωπίας Δεσπότης! ὡς ἀγνοῶν ζητεῖ, ὃν αὐτὸς ἐφηνάδευσεν, καὶ ὡς οὐχ ὁρῶν καλεῖ ὁ τοῖς πᾶσι παρών. Ἀδάμ, Ἀδάμ, ποῦ εἶ; Ποῦ μοι τῶν ἐμῶν χειρῶν τὸ πλαστούργημα; ποῦ τῆς ἐμῆς ἀξίας ὁ ἔμψυχος ἀνδριάς; ποῦ τῆς ἐμῆς φυτουργίας ὁ φύλαξ; Ἀδάμ, Ἀδάμ, ποῦ εἶ; Θρηνώδης ἐκ φιλοστοργίας ἢ κλῆσις; Ποῦ εἶ; Ποῦ σοι τῆς ἐμῆς ὁμιλίας ἡ παρῶρησίς; ποῦ σοι τῆς πρὸς ἐμὲ συνηθείας τὸ θάρσος; ποῦ σοι τὸ τῆς ἀξίας ὕψος; ἀντὶ φίλου δραπέτης; φάνηθι καλοῦντι. Δεῖξον τῷ ἱατρῷ τὸ τῆς παραβάσεως ἔλκος· δεῖξον τὴν πληγὴν τῆς γυμνώσεως· ἔχω γὰρ φάρμακα τοῦ τραύματος ἰσχυρότερα, ἔχω βοηθήματα, δι' ὧν θεραπεύω τὰ τοῦ ὄφρους δῆγματα...» (Βασιλείου Σελενκείας, Λόγοι, PG 85, 60BC).

9. Βλ. Ἡ Γένεσις, Τόμ. Γ', Μαθήματα 33ο καὶ 34ο, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2019, καὶ Τόμ. Δ', Μάθημα 48ο, ἐκδ. Ἱ. Μονῆς Κομνηνείου, 2020, καὶ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, *Εἰς τὴν Γένεσιν*, Ὁμιλία IC', PG 53, 131: «οὐδὲ γὰρ ἦσαν γυμνοί· ἡ γὰρ ἄνωθεν δόξα παντὸς ἱματίου μᾶλλον αὐτοὺς περιέσκεπε ... τὸ ἱμάτιον ἐκεῖνο τὸ καινὸν καὶ παράδοξον, τὸ τῆς δόξης λέγει καὶ τῆς ἄνωθεν εὐνοίας...».

ἀξιώσει ὁ Θεός, μετὰ τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν, φυσικά δὲν θά φορᾶμε αὐτά τὰ ροῦχα πού φορᾶμε τώρα.

Αὐτά τὰ ροῦχα, σέ μιὰ πρώτη διάστασι, εἶναι οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες*, πού ὁ Θεός ἔκανε, καί δὲν εἶναι παρὰ δανεικά· δὲν εἶναι δικά μας αὐτά τὰ ροῦχα. Αὐτό τό ροῦχο ἐδῶ πού φορῶ τώρα εἶναι μάλλινο, καί εἶναι ἀπό τό τρίχωμα ἑνὸς προβάτου. Δηλαδή ἔχω ντυθεῖ, ἔχω δανειστεῖ ξένα πράγματα, ξένα στοιχεῖα, γιὰ νά ντυθῶ ἐγώ. Ὁ Θεός ἐνέδυσε, λέει, ἔντυσε τοὺς πρωτοπλάστους μέ *δερμάτινους χιτῶνες*. Ὅμως δὲν πρόκειται γι' αὐτό· κατοπινὰ τοὺς ἔντυσε. Μέχρι τώρα τοὺς εἶχε ντυμένους μέ *θεία δόξα*· αὐτὴν πού θά ἔχουμε στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, φυσικά, δὲν θά φορᾶμε ροῦχα· ὅμως θά εἴμαστε ντυμένοι· θά εἴμαστε ντυμένοι μέ *θεία δόξα*!

Ἄν θέλετε, καί ὁ Χριστός, πού ἀναστήθηκε ἀπὸ τὸν τάφο, δὲν φοροῦσε ροῦχα. Βέβαια, στά μάτια τῶν μαθητῶν Του, ὅπου ἐμφανίσθηκε, φαινόταν ὅτι φοροῦσε ροῦχα· στὴν πραγματικότητα ὅμως δὲν φοροῦσε. Τὰ ροῦχα μέ τὰ ὁποῖα τὸν εἶχαν θάψει, τὰ σάβανα, τὰ νεκρικά ἱμάτια, παρέμειναν στὸν τάφο· δὲν τὰ πῆρε μαζί Του, ἀφοῦ ὁ Κύριος βγῆκε ἀπ' αὐτά καί ἀναστήθηκε. Οἱ μαθητές βρῆκαν τὰ ροῦχα αὐτά, τὰ σάβανα, μέσα στό μνημεῖο.¹⁰ Ὁ ἀναστηθεὶς Κύριος λοιπὸν δὲν φοροῦσε ροῦχα. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ μαθητές σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἦταν συνηθισμένοι νά βλέπουν ὅπως βλέπουμε κι ἐμεῖς, γι' αὐτό κατ' οἰκονομίαν ἔβλεπαν τὸν Χριστὸ νά φοράει ροῦχα. Ὁ Χριστός εἶχε τό ἔνδυμα τῆς θείας δόξης.

10. Λουκᾶ 24, 12. Ἰωάν. 20, 4-7.

Συνεπῶς, ἔτσι ἦταν ντυμένος καί ὁ Ἀδάμ μέσα στόν παράδεισο· δέν ἦταν γυμνός. Αὐτή ὅμως ἡ στολή ἐξαφανίστηκε ἀμέσως, ἔφυγε, ὅταν οἱ πρωτόπλαστοι ἀμάρτησαν· τότε εἶδαν τή γύμνωσή τους, τότε κατάλαβαν ὅτι κάτι τούς ἔλειπε.

Θυμηθεῖτε, στήν παραβολή τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, ἐκεῖ πού ὁ πατέρας, ὅταν γυρίζει πίσω τό παιδί του τό νεώτερο, ρακένδυτο, βρώμικο, κουρελιασμένο, λέει στούς ὑπηρέτες: *φέρετε τήν στολήν τήν πρώτην*.¹¹ Ποιά εἶναι αὐτή ἡ στολή ἡ πρώτη; Εἶναι ἐκείνη πού εἶχε ὁ ἄνθρωπος στόν παράδεισο πρὶν ἀμαρτήσῃ. Αὐτήν ἀποκτοῦμε πάλι στό Βάπτισμα. Μόνο πού ἐκεῖ πιά, ξαναλέω, δέν φαίνεται αὐτή ἡ στολή.

Ὁ Χριστός ἐπίσης, ὅταν μεταμορφώθηκε στό ὄρος Θαβώρ, αὐτήν τή στολή εἶχε, τή θεία δόξα. Τί συνέβη τότε μέ τούς μαθητές; Ἀνοιξαν τά μάτια τους καί εἶδαν. Ὅχι ὅτι ὁ Χριστός ἀπέκτησε τή θεία δόξα ἐκείνη τήν ὥρα· τήν εἶχε πάντοτε ὁ Χριστός· ἀλλά τά μάτια τῶν μαθητῶν ἀνοίχθηκαν καί εἶδαν αὐτό τό ἔνδυμα τοῦ Χριστοῦ.¹² Συνεπῶς αὐτή εἶναι ἡ στολή ἡ πρώτη πού παίρνουμε κατά τήν Βάπτισή μας. Σύμβολο αὐτῆς τῆς πρώτης στολῆς εἶναι τά λευκά ροῦχα, ὁ λευκός χιτῶνας πού φοροῦμε ὅταν βαπτίζομαστε.¹³

11. Βλ. Λουκᾶ 15, 22.

12. Βλ. ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς τὰ Ἄσματα τῶν ἀσμάτων*, PG 44, 1005C: «Τὸν ἡλιοειδῆ τοῦ Κυρίου χιτῶνα, τὸν διὰ καθαρότητος καὶ ἀφθαρσίας αὐτῷ περιτεθέντα, οἷον ἐπὶ τῆς τοῦ ὄρους μεταμορφώσεως ἔδειξεν.».

13. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης θεωρεῖ τὸν λευκὸ χιτῶνα τῶν νεοφωτίστων ὡς σύμβολο τῆς ἐπανακτήσεως τοῦ ἐνδύματος τοῦ φωτός, τοῦ προοπτικῶς ἐνδύματος τοῦ Ἀδάμ (*Εἰς τὴν Κυριακὴν προσευχήν*, PG 44, 1184B), ὁ δέ ἅγ. Κύριλλος Ἱεροσολύμων ζητᾷ

Ἔτσι, ὁ Θεός, μέ τό ποῦ εἶσαι; εἶναι σάν νά λέει στόν Ἀδάμ: *Εἶπες ὅτι εἶσαι γυμνός, γι' αὐτό κρύφτηκες· ἐγώ ὅμως σέ ἔντυσα. Ὑστερα λές ὅτι εἶσαι γυμνός· ἀφοῦ ἐγώ σέ ἔντυσα, ποιός σέ ἔγδυσε; Ἐγώ σοῦ ἔδωσα ἀπλότητα, σοῦ ἔδωσα οἰκειότητα νά μέ συναντᾷς· τώρα ἐσύ γιατί κρύβεσαι; Σκέψου ποιός ἦσουν πρὶν παραβεῖς τήν ἐντολή. Δέν σοῦ λέω ἂν τήν παρέβης ἢ δέν τήν παρέβης· θά σοῦ τό πῶ λίγο ἀργότερα· ἀλλά σκέψου ποιός ἦσουν πρὶν καί ποιός εἶσαι τώρα, αὐτήν τή στιγμή. Ἄν θέλεις ἀκόμη, σκέψου τί μπορεῖς νά γίνεις, ἐάν μετανοήσεις.*

Ὅλα αὐτά ὑπονοεῖ τό ἐρώτημα Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι; Ἰσχυρό, πολύ ἰσχυρό! Ἄν ζήσετε στή ζωή σας μερικές ἄσχημες καταστάσεις καί ἐπαναλάβετε αὐτό τό ἐρώτημα στόν ἑαυτό σας, τότε θά ἀντιληφθεῖτε πόσο ἰσχυρό ἐρώτημα εἶναι.

Ἀλλά θά λέγαμε ἀκόμη ὅτι ὅπως εἶχε ἐμφανισθεῖ ὁ Ἀδάμ, ὁ κρυμμένος πιά ἄνθρωπος, ὁ μή δυνάμενος νά ἀντέξει τό βλέμμα τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτό καί κρυβόταν, ἔτσι ἀκριβῶς θά ἐμφανισθεῖ καί ὁ νέος Ἀδάμ, ὡς πεσμένος ἄνθρωπος, τόν ὁποῖο θά δείξει ὁ Πιλάτος στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί θά πεῖ νά ὁ ἄνθρωπος!... νά ὁ βασιλιάς σας!...

Ὁ Πιλάτος θά βγεῖ στόν ἐξώστη τοῦ δικαστικοῦ του μεγάρου καί θά δείξει τόν Ἰησοῦ νά φοράει ἐκεῖ-

ἀπό τοὺς νεοφωτίστους τήν περιβολή μέ τά ὄντως λευκά καί λαμπρὰ πνευματικά ἐνδύματα (Κατήχησις Μυσταγωγική Δ', PG 33, 1104B: «*Αποδυσάμενον δὲ τὰ παλαιὰ ἱμάτια, καὶ ἐνδυσάμενον τὰ πνευματικῶς λευκά, χρὴ λευχειμονεῖν διαπαντός. Οὐ πάντως τοῦτο λέγομεν, ὅτι σε δεῖ λευκὰ ἱμάτια προβεβληθῆαι ἀεὶ, ἀλλὰ τὰ ὄντως λευκὰ καὶ λαμπρὰ καὶ πνευματικά.*»).

νον τόν κόκκινο χιτώνα, ὡς παρωδία τῆς πορφύρας τῆς βασιλικῆς, ὡς κοροϊδία, ἀφοῦ εἶχε πεῖ ὅτι ἦταν βασιλιάς. Ἔτσι εἶχε πεῖ, ὅτι ἦταν βασιλιάς. Ἐντυσαν λοιπόν τόν Χριστό μέ μία πορφύρα, γιά νά Τόν κοροϊδέψουν ὡς ψευτοβασιλιά. Εἶπε ὅτι εἶναι βασιλιάς, καί θά ἔπρεπε νά φοράει ἕνα στεφάνι, ἕνα στέμμα. Τοῦ ἔβαλαν λοιπόν ἕνα στεφάνι, ἀλλά ἀπό ἀγκάθια! Βλέπετε ὅτι ἡ ὅλη ἐμφάνισή Του εἶναι μία παρωδία. Ἐπίσης, ὁ βασιλιάς κρατάει καί ἕνα σκῆπτρο· Τοῦ ἔδωσαν κι ἕνα καλάμι! Ἔτσι, σιγά-σιγά, συμπληρώνεται ἡ εἰκόνα τῆς παρωδίας. Ὁ Πιλάτος βγάζει τόν Ἰησοῦ ἔξω στό πραιτώριο, καί σ' ἐκεῖνο τό μαινόμενο πλῆθος, πού ζητοῦσε τήν θανατική Του καταδίκη, λέει: «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος», νά ὁ ἄνθρωπος... κοιτάξτε τον!¹⁴

Γιατί τό ἔκανε αὐτό ὁ Πιλάτος; Τό ἔκανε φυσικά γιά νά ταπεινώσει τόν Χριστό, καί ἔτσι νά Τόν λυπηθοῦν ἐκεῖνοι πού ζητοῦσαν τή θανατική Του καταδίκη. Σάν νά τοὺς ἔλεγε: *Γιά κοιτάξτε ποῦ κατάντησε αὐτός ὁ ἄνθρωπος... Κοιτάξτε ἐξευτελισμός!... Θά μπορούσε ποτέ –ὅπως εἶπατε ἐσεῖς ὅτι δέν ἔχετε βασιλέα παρά τόν Καίσαρα– θά ἦταν δυνατόν ποτέ αὐτός, μέσα σ' αὐτή τήν παρωδία βασιλικῆς ἐξουσίας, νά εἶναι ὁ βασιλιάς σας;... Κοιτάξτε τόν ἄνθρωπο αὐτόν, κοιτάξτε τό κατάντημά του!... Στό βάθος ὅμως, παιδιά, στήν πραγματικότητα ὁ Πιλάτος ἔδειχνε τόν ἄνθρωπο, τόν πεπτωκότα ἄνθρωπο –συνεπῶς καί τόν ἑαυτό του– πῶς κατάντησε!*

Ἔτσι, θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι τό κατάντημα τοῦ πεσμένου Ἀδάμ μέσα στόν παράδεισο τό παίρνει

14. Ἰωάν. 19, 4-16.

πάνω Του ὁ Ἰησοῦς Χριστός στό πραιτώριο τοῦ Πιλάτου, καί μέ τό δάκτυλο καί τό στόμα τοῦ Πιλάτου δείχνεται καί προσφωνεῖται: «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος», νά ποιός εἶναι ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή ὁ παλαιός Ἀδάμ!

Ὅταν βεβαίως ὁ Χριστός θά ἀναστηθεῖ, τότε θά δείξει ποιός εἶναι ὁ νέος Ἀδάμ. Ὅχι πιά ἐκεῖνος πού ἔχασε τή θεία δόξα, ἀλλά ἐκεῖνος ὁ Ἀδάμ πού ἔχει τώρα ἀναφαίρετα τή θεία δόξα, αὐτός πού ἔχει κοινωνία πιά μέ τόν Θεό. Γι' αὐτό ὁ Ἰησοῦς Χριστός πραγματικά εἶναι ὁ Σωτήρας μας, εἶναι ἀληθινά Σωτήρας μας. Δέν εἶναι κατ' ἀπομίμησης, δέν εἶναι κατά φαντασίαν· εἶναι ὀντολογικός, εἶναι πραγματικός Σωτήρας μας!¹⁵

Ἀκόμα, ἡ παραβολή τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου¹⁶ δείχνει θαυμάσια τήν κατάσταση τοῦ Ἀδάμ. Ὅταν ὁ ἱερέας καί ὁ λευίτης περνοῦν καί βλέπουν ἐκεῖνον τόν πληγωμένο ἄνθρωπο πού κατέβαινε ἀπό τά Ἱεροσόλυμα στήν Ἱεριχώ καί ἀδιαφοροῦν, αὐτός ὁ πληγωμένος καί μισοπεθαμένος ἄνθρωπος εἶναι ὁ Ἀδάμ, εἶναι ἡ ἀνθρωπότητα. Βλέπετε πῶς διαζωγραφίζεται, παιδιά, ὁ πεσμένος πιά ἄνθρωπος!

Ἀλλά προσέξτε. Στήν ἐρώτηση τοῦ Θεοῦ, Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι; ὑπονοεῖται καί μία ἄλλη ἐρώτηση· καί αὕτη βγαίνει ἀπό τόν διάλογο πού σέ λίγο θά διαμειφθεῖ. Θά πεῖ ὁ Ἀδάμ: Ὅχι, δέν φταίω ἐγώ· ἡ γυναῖκα πού μοῦ ἔδωσες! Θά πεῖ καί ἡ Εὐά: Δέν φταίω ἐγώ· φταίει τό φίδι· ὁ ὄφις μέ ἐξαπάτησε! Συνεπῶς ἐδῶ ἔχουμε κάποιον ἀπατεώνα, κι αὐτός εἶναι ὁ διάβολος.

15. Βλ. ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἐπιστολή ρα', Πρὸς Κληδό-
νιον, PG 37, 181C: «Τὸ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον· ὃ δὲ ἦνται
τῷ Θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται.».

16. Βλ. Λουκᾶ 10, 30-37.

Ρωτάει λοιπόν ο Κύριος, ο Θεός, –στό ποῦ εἶσαι; περιέχονται ὅλα αὐτά: Ἀδάμ, εἶσαι σέ ἄθλια κατάσταση. Κάποιος σου εἶπε ὅτι θά μπορούσες νά γίνεις ἀνώτερος ἀπό αὐτό πού σ' ἔκανα ἐγώ, δηλαδή νά αὐτοθεωθεῖς. Ὅμως σέ ἐξαπάτησε. Ποῦ εἶναι αὐτός πού σέ ἐξαπάτησε; Ἐξαφανίστηκε!

Παιδιά, καί σήμερα τό ἴδιο φαινόμενο ἐπαναλαμβάνεται. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε, γιά παράδειγμα, πόσους καί πόσους δέν ἐξαπατᾷ ὁ διάβολος μέ τή λογοτεχνία...

Πολλοί ἀπό σᾶς μέ ρωτᾶτε: *Νά διαβάσω λογοτεχνία;* Πολλές φορές μάλιστα σᾶς ἐπιβάλλεται κι ἀπό τό σχολεῖο στό μάθημα τῶν Νεοελληνικῶν. *Νά διαβάσω λογοτεχνία;* Σᾶς ἀπαντῶ ὅτι στό μεγαλύτερο μέρος της ἡ λογοτεχνία εἶναι ἐπικίνδυνη. Διότι ὁ τεχνημένος λόγος –αὐτό θά πεῖ *λογοτεχνία*· ὁ λόγος πού εἶναι ὁμορφα φτιαγμένος– στήν πραγματικότητα δέν εἶναι παρά ἓνας φορέας ἰδεῶν. Ἄν λοιπόν μέ τόν ὥραϊο αὐτόν φορέα, τό ὥραϊο δοχεῖο, παίρνεις καί ἓνα περιεχόμενο σάπιο, παίρνεις προσανατολισμό πού θά σέ ἀποκλίνει ἀπό τόν ἀληθινό σου προσορισμό, τότε τί γίνεται; Τότε δέν εἶναι ἡ λογοτεχνία πραγματικά ἓνας μέγας ἀπατεώνας; Προσέξτε τή λογοτεχνία, παιδιά! Ἡ λογοτεχνία, πραγματικά, ἐξαπατᾷ πολλούς.

Μήπως καί ἡ φιλοσοφία; δέν ἐξαπατᾷ πολλούς ἀνθρώπους; Ἡ μαγεία; Πόσοι σήμερα καταφεύγουν στή μαγεία... Καί ἐκεῖ ἀπό πίσω, ὁ διάβολος κρύβεται. Ὅπως ἀκριβῶς κρύβεται καί στή νομιζόμενη ἐλευθερία μέσα στή ζωή μας· μιᾷ ἐλευθερία πού δέν εἶναι βεβαίως πιά ἐλευθερία· εἶναι ἀσυδοσία. Στήν πραγματικότη-

τα ὁ διάβολος αὐτό εἶχε ὑποβάλει στους πρωτοπλάστους· νά κινηθοῦν πρὸς μιὰ αὐτοθέωση, χωρίς τὴν ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ, ἐλεύθεροι πιά!¹⁷

Ξέρετε, γιὰ μιὰ στιγμή, ὅταν κανεῖς πεῖ δέν ὑπάρχει ὁ Θεός, δέν ἔχω τὰ δεσμά Του, ὁ πατέρας μου δέν εἶναι παρών, ἡ μάνα μου δέν εἶναι παροῦσα, αἰσθάνεται ἐλεύθερος ἄνθρωπος. Ἔτσι νομίζει· ὅτι εἶναι ἐλεύθερος ἄνθρωπος. Αὐτό ὅμως εἶναι ἀπάτη· διότι ἐκεῖνος πού σοῦ ἐμπνέει τὴ δῆθεν ἐλευθερία θά σέ ἀφήσει τελικά καί ἓνα αἶσθημα ἀνασφαλείας. Ἐξηγῶ.

Ἔχω μπροστά μου νέα παιδιά, νέους καί νέες. Πόσες φορές, ὅταν οἱ γονεῖς σας σᾶς ἐπέπληξαν γιὰ κάτι ἢ σᾶς περιόρισαν, σᾶς εἶπαν δέν θά πᾶς ἐκεῖ, δέν θά κάνεις ἐκεῖνο, δέν αἰσθανθήκατε μέσα σας ἓνα ἄσχημο αἶσθημα... Καί ἂν, γιὰ μιὰ στιγμή, καταφέρνατε νά ἐλευθερωθεῖτε ἀπό τούς γονεῖς σας, θά λέγατε: Ἔ, τώρα δέν εἶναι οἱ γονεῖς μου ἐδῶ· θά κάνω ὅ,τι θέλω. Ὡραιο αὐτό τό αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας! Ἄν ὅμως σᾶς ἔλεγαν, εὐθύς μετά, ξέρετε, οἱ γονεῖς σας ἔχουν πεθάνει, τούς ἀπήγαγαν, ἐξαφανίστηκαν, τί αἶσθημα θά εἶχατε; Ἕνα αἶσθημα ἀνασφαλείας. Καί τώρα, πῶς θά ζήσω; πῶς θά φάω; πῶς θά κινηθῶ;... Θά αἰσθανόσασταν μετέωροι, ὅτι εἴσατε σέ ἓναν κόσμο ἄξινο, ἀφιλόξινο. Τώρα ποιός θά μέ προστατεύσει; ὁ γείτονας; ἡ πολιτεία; ποιός; οἱ γονεῖς μου δέν ὑπάρχουν!

17. Τὴν χωρίς Θεοῦ θέωση ὁ ἁγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός τὴν ὀνομάζει ψευδῇ θέωση: «ἐν τούτῳ γὰρ ὁ ὄφρις οὐκ ἔσχε παρείδουσιν, οὗ τῆς ψευδοῦς ὀρεχθέντες θεώσεως, τοῖς ἀνοήτοις συμπαρεβλήθημεν κτήνεσιν» (PG 96, 725A). Βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Τόμος Δ΄, Μάθημα 48ο*, ἐκδ. Ἱερ. Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2020.

Αυτό τό αίσθημα τῆς ἀνασφαλείας, παιδιά, αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπό τήν στιγμή πού ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας δολοφονεῖ μέσα στήν ψυχή του τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ. Λέει: *Δέν θέλω νά πιστεύω στόν Θεό. Ὁ Θεός δέν εἶναι Πατέρας. Ὁ Θεός δέν εἶναι τίποτα. Δέν ὑπάρχει ὁ Θεός.* Μόλις τό πεῖ, αἰσθάνεται ἄνετα· ἀλλά σέ λίγο αἰσθάνεται ὅτι εἶναι ἓνας ἄνθρωπος μόνος μέσα στή δημιουργία, μέ αὐτά τά αἰσθήματα τῆς ἀνασφαλείας.

Ἡ ἐποχή μας, ὅσο καμμιά ἄλλη ἐποχή, ἐπειδὴ ἔχει μία ἔξαρση στήν ἀθεΐα, ἔχει καί τό αίσθημα αὐτῆς τῆς ἀνασφαλείας. Φυσικά αὐτή ἡ ἀνασφάλεια μεταφράζεται μέ πολλούς τρόπους. Ἕνας ἀπειλούμενος πόλεμος στήν πραγματικότητα μοῦ δημιουργεῖ ἓνα αίσθημα ἀνασφαλείας. Τί εἶναι ἐκεῖνο πού θά μέ ἔκανε ἐμένα νά νιώθω ἀσφαλῆς, ὅταν ξέρω πώς ὁ ἄλλος θά μπορούσε νά μοῦ κηρύξει τόν πόλεμο, νά πατήσῃ ἓνα κουμπί καί νά μοῦ ἐξαπολύσῃ μία ἀτομική βόμβα; Τί εἶναι ἐκεῖνο; Τή στιγμή πού δέν ἔχει Θεό, τί τόν ἐμποδίζει νά τό κάνει; Δέν τόν ἐμποδίζει τίποτε ἀπολύτως.¹⁸

Ποιός λοιπόν θά μέ ἀσφαλίσει ἐμένα; Μήπως ὁ γείτονάς μου πού δέν ἔχει Θεό;... πού ὅταν ἐγώ λείψω γιά λίγο ἀπό τό σπίτι μου, θά μοῦ κάνει διάρρηξη καί θά μοῦ ξεγυμνώσῃ ὁλόκληρο τό σπίτι μου;... Μπορῶ ἐγώ νά ἔχω κάπου ἐμπιστοσύνη; Γιατί; Διότι λείπει ὁ Θεός.

Βλέπετε, αυτό τό αίσθημα τῆς ἀνασφαλείας μεταφέρεται σέ ὅλες τίς πτυχές τῆς ζωῆς μας· γιατί; διότι

18. Βλ. "Χωρίς Θεό, ὅλα ἐπιτρέπονται" (Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, Ἀδελφοί Καραμαζώφ).

δολοφονήσαμε τόν Θεό, ὡς προσάτη, ὡς πατέρα, ὡς πρόσωπο πού εἶναι πάνω ἀπό τό δικό μας πρόσωπο, ὡς πρόσωπο αὐθεντίας, ὡς πρόσωπο κύρους. Τόν δολοφονήσαμε, γιά νά ἐμφανίσουμε τήν αὐθεντία τῆς ἀφεντιᾶς μας, τῆς ἀφεντομουτσουνάρας μας... –νά σᾶς τό πῶ ἔτσι–, γιά νά δείξουμε ὅτι ἐμεῖς μόνον εἵμαστε, καί δέν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο, ὁ Θεός γιά μᾶς δέν ὑπάρχει! Τί ταλαίπωρος πού εἶναι ὁ ἄνθρωπος...

Ἔτσι λοιπόν, παιδιά, θά ἔλεγε ἐδῶ ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο, στόν Ἀδάμ: Ἀδάμ, αὐτός πού σέ ἐξαπάτησε ποῦ εἶναι τώρα; ποῦ πῆγε; Σέ ἐγκατέλειψε. Εἶδες τόν ἀπατεῶνα;...

Παιδιά, τό ἐρώτημα τοῦ Θεοῦ «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;», τό Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι, θά πρέπει πολύ συχνά νά τό θέτουμε καί στόν ἑαυτό μας. Ὅταν κάποια στιγμή δέν πηγαίνουμε καλά, δέν μελετᾶμε σωστά τά μαθήματά μας, τεμπελιάζουμε, ἔχουμε βάλει νερό στό κρασί μας ὡς πρὸς τίς σχέσεις μας μέ τήν Ἐκκλησία, ἢ μέ τούς γονεῖς μας ἢ μέ τό περιβάλλον μας γενικά, πρέπει νά θέτουμε τό ἐρώτημα Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι; Γιάννη, Κώστα, Πέτρο, Μαρία, Κατίνα... ποῦ εἶσαι; τί κάνεις; ποῦ πᾶς; τί φτιάχνεις;... Ξέρετε πόσο σπουδαῖο εἶναι; Εἶναι σπουδαϊότατο, γιατί γεννάει τήν αὐτογνωσία, ὅπως εἶπαμε, καί αὐτό ἀκριβῶς σώζει.

«Καὶ εἶπεν αὐτῷ· τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἐφοβήθην, ὅτι γυμνός εἰμι, καὶ ἐκρύβην.»¹⁹ Καί ἀπαντᾷ ὁ Ἀδάμ: Ἀκουσα τήν φωνή Σου, καθὼς περπατοῦσες στόν παράδεισο, καί φοβήθηκα, γιατί εἶμαι γυμνός, καί κρύφτηκα.

19. Γέν. 3, 10.

Όλα τὰ σημεῖα αὐτοῦ τοῦ στίχου τὰ ἔχουμε ἀναλύσει σέ περασμένα μας μαθήματα.²⁰ Μόνο ἓνα σημεῖο δέν ἀναλύσαμε, μόνο μία λέξη, ἐκεῖνο τό «ἐφοβήθη».

Βλέπετε, ἡ ἐνοχή ἀμέσως γεννᾷ τόν φόβο· ὁ ἐνοχος πάντα φοβᾶται. Ἀλλά ἡ ἐνοχή προϋποθέτει ἐνοχον ἔναντι κάποιου. Ἐχω ἐνοχή, εἶμαι ἐνοχος· ἀλλὰ ἀπέναντι σέ ποιόν; Πάντοτε, ὅταν λέμε ὅτι κάποιος εἶναι ἐνοχος, πρέπει νά ποῦμε σέ ποιόν, πρέπει νά ὑπάρχει κάποιος. Αὐτός ὁ κάποιος ἐδῶ εἶναι ὁ Θεός.

Προσέξτε ὅμως· κάθε ἄνθρωπος φοβᾶται. Ἐκτοτε, μετὰ τήν πτώση τοῦ Ἀδάμ, ὁ κάθε ἄνθρωπος φοβᾶται. Αὐτό πιά εἶναι μία ψυχολογική καί μία ἠθική ἀποδείξη ὅτι ὑπάρχει Θεός κριτής, Θεός προσβληθείς.

Όταν ἐγώ φοβᾶμαι, σημαίνει ὅτι εἶμαι ἐνοχος ἀπέναντι σέ κάποιον, ὅπωςδήποτε, εἴτε αὐτή ἡ ἐνοχή εἶναι στή συνείδησή μου εἴτε εἶναι στό ὑποσυνείδητό μου. Ἄν γιά μιά στιγμή, ὅπως λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ξέρεις ὅτι σέ κυνηγáει ἡ Ἀστυνομία καί εἶσαι στό σπίτι σου, ἀκόμα καί ὁ πιό μικρός θόρυβος, ἓνας χτύπος στήν πόρτα, θά σέ βάλει ἀμέσως σέ ἓναν μεγάλο φόβο, ὅτι νά, ἦρθαν νά μέ πιάσουν... ἦρθαν!... Ἐναντι τίνος εἶναι αὐτή ἡ ἐνοχή; Ἐναντι κάποιου πρὸς τόν ὁποῖο ἐσύ ἔχεις κάνει κάτι κακό. Ὡστε αὐτό δείχνει ὅτι, ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουμε τόν φόβο μέσα μας, αὐτός ὁ φόβος ἀποτείνεται στόν Θεό.

Ὁ φόβος κάποτε μπορεῖ νά προέρχεται ἀπό ἄλλους ἀνθρώπους. Μπορεῖ νά προέρχεται κι ἀπό τὰ ζῶα –φοβόμαστε ἓνα σκυλί, φοβόμαστε τὰ θηρία σ' ἓνα δά-

20. Βλ. *Ἡ Γένεσις, Τόμος Ε΄, Μαθήματα 59ο καί 60ό*, ἐκδ. Ἱερῶς Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2021.

σος. Μπορεί ακόμη να προέρχεται και από την άψυχη φύση, δηλαδή από έναν σεισμό, από μία πλημμύρα, από έναν κεραυνό. Γιατί όμως φοβόμαστε; Στήν πραγματικότητα, στο βάθος, φοβόμαστε τον Θεό.

Έτσι, ο φόβος, μετά την πτώση του Ἀδάμ, έγινε συμφυής με τον άνθρωπο, μπήκε στο κύτταρό του μέσα.

Θυμάμαι πού κάποτε ήμασταν πολλοί ιερείς στην Ἀθήνα σέ μία αίθουσα, κάναμε ένα θέμα, και ακούστηκε μία φοβερή έκρηξη. Φυσικά, όλοι τρομάξαμε, πεταχτήκαμε! Όπως και τώρα, εάν, μή γένοιτο, γίνει μία έκρηξη, και ποιός δεν θά φοβηθεί; Και ο όμιλητής, κληρικός και αυτός, σταμάτησε και μᾶς εἶπε: *Εἶδατε, πατέρες; εἴμαστε όλοι ἔνοχοι. Όλοι μέσα μας ἔχουμε τό αἶσθημα τῆς ἐνοχῆς· όλοι τρομάζουμε.*

Αὐτό εἶναι ἀλήθεια, γιατί μπήκε ο φόβος μέσα στο κύτταρό μας, έγινε ένα με τή φύση μας. Ο άνθρωπος όμως δεν έγινε για να φοβᾶται. Ο φόβος εἶναι μεταπτωτικό φαινόμενο. Έτσι, βλέπουμε ότι ο φόβος στήν πραγματικότητα ἔχει μία μεταφυσική διάσταση. Γι' αὐτό ο άνθρωπος τρομάζει ὄχι μόνο ὅταν κάτι συμβαίνει μέσα στή φύση, ἀλλά τρομάζει και ἀπό κάτι πού εἶναι ὑπερφυσικό.

Τώρα μπορείτε να κάνετε μία ὑπόθεση, χωρίς να σᾶς ὑποβάλλω, για να καταλάβετε ὅσα σᾶς λέω.

Ἄν πηγαίνατε στο σπίτι σας και μένατε στο δωμάτιό σας μόνοι σας, και για μία στιγμή ἐμφανιζόταν ὁ διάβολος μπροστά σας, τί θά κάνατε; Ἄν ἐμφανιζόταν ἕνας ἄγγελος μπροστά σας, τί θά κάνατε; Δέν θά τρομάζατε; Ὅ,τι και ἂν ἐμφανισθεῖ, κάτι πού εἶναι ξένο στή φυσική μας διάσταση, μᾶς τρομάζει. Γιατί; Διότι

ἐρχόμαστε σέ μία μεταφυσική θά λέγαμε ἐπαφή.

Ὁ Ἀδάμ, ρωτάω, φοβόταν ὅταν ἐρχόταν ὁ Θεός καί τόν συναντοῦσε; Ὁχι. Τώρα ὅμως φοβᾶται. Πότε; Ὅταν κατέστη ἔνοχος ἀπέναντι στόν Θεό. Πρίν, ὅταν δέν ἦταν ἔνοχος, δέν φοβόταν. Ἐρχόταν μέ τόση οἰκειότητα ὁ Θεός, μέ τόση φυσικότητα, ὅπως ἀκριβῶς ἓνας ἄνθρωπος κάνει ἐπίσκεψη στόν φίλο του· τόσο ἀπλᾶ.

Ἐν τούτοις θά λέγαμε ὅτι ὅπως ὁ θάνατος εἶναι ταυτόχρονα καί τιμωρία καί εὐεργεσία –θά τό δοῦμε αὐτό πιό κάτω σέ ἓνα ἐπόμενο μάθημά μας– ἔτσι εἶναι καί ὁ φόβος.

Γιατί εἶναι τιμωρία ὁ θάνατος; Ὁ Θεός εἶπε: «ἦ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»²¹, τήν ἡμέρα πού θά φᾶτε θά πεθάνετε, δηλαδή θά τιμωρηθεῖτε. Τί σημαίνει θά πεθάνετε; Σημαίνει: Ἐγώ ἔκανα μέ δύο στοιχεῖα τήν ὑπαρξή σας, σῶμα καί ψυχή. Αὐτά τά στοιχεῖα θά χωρισθοῦν· τό ἓνα θά διαλυθεῖ, τό ἄλλο δέν θά διαλυθεῖ. Αὐτό βεβαίως εἶναι μία τιμωρία· ταυτοχρόνως ὅμως ὁ θάνατος εἶναι καί μία εὐεργεσία. Δέν σᾶς λέω τό γιατί· θά τό ποῦμε ὅταν φθάσουμε στό οἰκεῖο σημείο.

Ἔτσι κι ἐδῶ, παιδιά, ὁ φόβος, ἐνῶ εἶναι ἓνα μεταπτωτικό φαινόμενο, καί συνεπῶς ἓνα κακό στοιχεῖο, ταυτοχρόνως ὅμως εἶναι καί ἓνα ἀγαθό στοιχεῖο, ἓνα εὐεργετικό στοιχεῖο. Εἶναι πολύ εὐεργετικό στοιχεῖο ὁ φόβος· ἄς τό δοῦμε αὐτό.²²

21. Γέν. 2, 17.

22. Βλ. ἱερ. Χρυσόστομον, Ὅμιλοι εἰς τὴν Γένεσιν, Θ', δ', PG 53, 79: «Εἰ δὲ μετὰ ταῦτα εἰσῆλθεν ὁ φόβος, καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας μέγιστον τεκμήριον».

Βλέπουμε τόν φόβο όπωςδήποτε νά απομακρύνει τόν άνθρωπο από τόν Θεό. Ό Αδάμ κρύφτηκε γιατί φοβήθηκε. Ταυτοχρόνως όμως ό φόβος κρατάει τόν άνθρωπο νά εἶναι πλάι στόν Θεό. Όταν φοβᾶμαι, ποῦ καταφεύγω; στόν Θεό. Ό φόβος λοιπόν γίνεται ἕνα στοιχεῖο πού μέ απομακρύνει από τόν Θεό καί ταυτόχρονα μέ ἐλκύει, μέ τραβάει πρὸς τόν Θεό, καί ἔτσι μέ προστατεύει. Εάν ό φόβος δέν εἶχε αὐτή τήν ιδιότητα, νά απομακρύνει ἀλλά καί νά ἐλκύει τόν άνθρωπο ὥστε νά καταφεύγει τελικά στόν Θεό ἐπειδή φοβᾶται, τότε ό άνθρωπος θά ἔπεφτε σέ μυρίους γκρεμούς!... Εἶναι ό περίφημος φόβος τοῦ Θεοῦ!

Ἀλλά, θά ρωτούσαμε, γιατί κρύφτηκε ό Αδάμ;

Διότι ἀπέκτησε φόβο Θεοῦ.

Τόν εἶχε πρῶτα;

Σᾶς εἶπα, ὄχι.

Αὐτός ό φόβος τοῦ Θεοῦ εἶναι κάτι κακό;

Εἶναι καί κακό, εἶναι καί καλό. Κακό γιατί δείχνει ὅτι εἶναι πεσμένος ό άνθρωπος· καλό γιατί δείχνει ὅτι ό άνθρωπος, ἐπειδή φοβᾶται τόν Θεό, Τόν πλησιάζει. Μάλιστα, ὅσο λιγότερο ἁμαρτάνει ό άνθρωπος, τόσο περισσότερο καί δέν φοβᾶται καί φοβᾶται· καί τά δυό αὐξάνονται. Καί δέν φοβᾶται τόν Θεό –γιατί λέει *εἶναι Πατέρας μου ό Θεός*– καί ταυτόχρονα αὐξάνεται ό φόβος τοῦ Θεοῦ· αὐξάνεται σέ πολύ μεγάλο βαθμό.

Τόν φόβο αὐτόν –μή σᾶς κάνει ἐντύπωση– τόν γεννᾷ καί τόν διατηρεῖ τό Ἅγιο Πνεῦμα. Εἶναι ἐκεῖνο πού σᾶς εἶπα στήν ἀρχή, ὅταν σᾶς εὐχήθηκα γιά τήν καινούργια χρονιά, καί εἶναι σ' ἕνα ιδιόμελο τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ τῶν Θεοφανίων: «*Φωνή Κυρίου ἐπὶ*

τῶν ὑδάτων βοᾷ λέγουσα· Δεῦτε λάβετε πάντες Πνεῦμα σοφίας, Πνεῦμα συνέσεως, Πνεῦμα φόβου Θεοῦ, τοῦ ἐπιφανέντος Χριστοῦ.». Φωνή Κυρίου πάνω ἀπὸ τὰ νερά φωνάζει λέγοντας ἐλᾶτε ὅλοι νά πάρετε πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, καὶ πνεῦμα φόβου Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ πού ἐμφανίστηκε. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιο εἶναι ἐκεῖνο πού ἐμπνέει τόν φόβο τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνον τόν φόβο μᾶς δίνει ὡς δῶρο τό Ἅγιο Πνεῦμα, πού ἔρχεται νά μᾶς δώσει ὅ,τι θά μᾶς δώσει ἐπειδὴ «ἐπεφάνη», ἐπειδὴ παρουσιάστηκε ὁ Χριστός.

Αὐτός ὁ φόβος εἶναι γονιμοποιός.

Ὁ Ὑσαΐας, στήν Ὡδή του, λέει: «Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας.»²³. Ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου Σου, Κύριε, ἐγκυμονήσαμε, πονέσαμε καὶ γεννήσαμε πνεῦμα σωτηρίας· δηλαδή μπῆκε ὁ φόβος μέσα στὰ σπλάχνα μας, ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχει τό ἔμβρυο στὰ σπλάχνα τῆς μάνας του.

Δέν θά μπορέσεις ποτέ, παιδί μου, νά ἀποκτήσεις πνεῦμα σωτηρίας, ἐάν δέν κυοφορήσεις στὰ σπλάχνα σου τόν φόβο τοῦ Θεοῦ!

*Θυμηθεῖτε τί συνέβη ἀνάμεσα στοὺς δύο ληστές στὸν σταυρό, ὅταν ἄνοιξαν διάλογο μεταξύ τους. Ἐνῶ ὁ ἓνας συνέχιζε νά βλασφημεῖ, ὁ ἄλλος τοῦ λέει: *Γιατί βλασφημᾷς; «οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεόν;».* Δέν φοβᾶσαι σὺ τὸν Θεό;... *Γιὰ τὴν ἴδια αἰτία εἴμαστε ἐμεῖς στὸν σταυρό μέ τοῦτον τόν ἄθῳο; Τί τὸν βλασφημᾷς;...**

Εἶδατε τὴ φράση «οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεόν;», δέν φοβᾶσαι τὸν Θεό; Καί κοιτάξτε πῶς αὐτός ὁ φόβος

23. Ἡσ. 26, 17-18.

γέννησε τή σωτηρίᾳ· στράφηκε πρὸς τόν Χριστό καί εἶπε: «μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου»²⁴.

Γιατί τό εἶπε αὐτό; Γιατί μέσα του γεννήθηκε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Νωρίτερα, σάν ληστής, εἶχε τόν φόβο τοῦ Θεοῦ; Δέν τόν εἶχε. Αὐτό εἶναι τό θαῦμα· ἐκεῖνη τήν στιγμή γεννήθηκε μέσα του ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Ποιός γέννησε τόν φόβο τοῦ Θεοῦ μέσα στήν καρδιά τοῦ ληστοῦ; Τό Πνεῦμα τό Ἅγιο. Καί σώθηκε ὁ ληστής. Ἀντίθετα, θά λέγαμε, ὁ ἄλλος ληστής ἔμεινε ἀ-θεόφοβος, χωρίς φόβο Θεοῦ. Εἶναι αὐτό πού τό λέμε καί ὑβριστικά σέ κάποιον ἄνθρωπο, ὅτι εἶναι ἀθεόφοβος, δηλαδή δέν ἔχει μέσα του τόν φόβο τοῦ Θεοῦ.

Ἀκόμη, παιδιά, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ διατηρεῖ τά κεκτημένα, ἐκεῖνα πού ἔχουμε ἀποκτήσει. Ποιά εἶναι τά κεκτημένα; Εἶναι ἡ ἀρετή, ἡ σοφία, ὅ,τι ἀγαθό ἔχουμε μέσα μας. Αὐτά τά διατηρεῖ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «μετὰ φόβου καί τρόμου τήν ἐαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε»²⁵, μέ φόβο καί τρόμο νά κατεργάζεστε τήν δική σας σωτηρία. Ἄν θέλετε, αὐτός εἶναι ὁ φόβος τῶν ἁγίων. Οἱ ἅγιοι ἔχουν ἕναν μεγάλο φόβο· ποιόν φόβο; μή πέσουν, μή χάσουν τόν Θεό, μή χάσουν τήν ἀρετή, μή χάσουν τά κεκτημένα.

Ἄν μέ ρωτήσετε γιά ἐκεῖνο τό χωρίο πού λέει ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὅτι «ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τόν φόβον»²⁶, αὐτό, παιδιά, ἀναφέρεται στόν ἔνοχο φόβο, καί ὄχι στόν γονιμοποιό φόβο. Μήπως δέν ἦταν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, παρακαλῶ, ἐκεῖνος πού εἶχε σέ

24. Λουκᾶ 23, 40-42.

25. Φιλίπ. 2, 12.

26. Α΄ Ἰωάν. 4, 18.

ὑψιστο βαθμό τὴν τελεία ἀγάπη, πού «ἔξω βάλλει τὸν φόβον»; Ὅμως ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος λέει «μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε», πού σημαίνει ὅτι ἡ τέλεια ἀγάπη βγάζει ἔξω τὸν ἔνοχο φόβο, τὸν φόβο πού γεννιέται ἀπὸ τὴν ἔνοχή, καὶ ὅχι αὐτὸν τὸν γονιμοποιό φόβο.

Τέλος, παιδιά, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ σ' αὐτὴν τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ὁ ἐνάρετος βίος.

Ἀπὸ τίς Παροιμίες, διαβάζουμε: «Ἀρχὴ σοφίας, φόβος Κυρίου»²⁷. Ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀρχὴ δηλαδή τοῦ ἐναρέτου βίου –σοφία θά πεῖ ἐνάρετος βίος– εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Θές νά ξεκινησεις νά κτίζεις τό οἰκοδόμημα τῆς ἀρετῆς μέσα σου; Βάλε μέσα σου τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ. Θέλεις νά ἐπιτύχεις στό τέλος τῆς χρονιᾶς, τῆς σχολικῆς χρονιᾶς, καὶ μάλιστα μέ πολύ καλό βαθμό; Βάλε τὸν φόβο τῶν ἐξετάσεων. Βάλε τὸν φόβο ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο, καὶ πές: *Τί θά κάνω τὸν Ἰούνιο; πῶς θά γράψω;* Ὁ φόβος θά σέ κάνει νά καθήσεις νά διαβάζεις. Βλέπετε λοιπόν τί εἶναι αὐτός ὁ γονιμοποιός φόβος, ὁ σπουδαῖος αὐτός φόβος;...

Καί ἐπειδὴ ἡ Σοφία, στὴν Παλαιά Διαθήκη, παιδιά, εἶναι ὁ ἐνυπόστατος Λόγος τοῦ Θεοῦ, δηλαδή αὐτός ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τότε ἡ ἀρχὴ σοφίας, πού τίθεται ἀπὸ τὸν Χριστό στὴν κάθε ψυχὴ ὡς ἀρχὴ πνευματικοῦ βίου, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Ὁ Χριστός θά ἔρθει νά σοῦ βάλει αὐτὸν τὸν φόβο. Βλέπετε λοιπόν ὅτι πρέπει νά κρατήσουμε, παρακαλῶ, αὐτὸν τὸν φόβο;

Ἀλλὰ θά μοῦ πεῖτε ὅτι στὴν ἐποχὴ μας θεωροῦμε

27. Παρ. 1, 7.

τόν φόβο σάν νά εἶναι μία κατάσταση συμπλεγματική, κομπλεξική. Ὅλοι σήμερα λένε, ιδίως οἱ ψυχολόγοι, μακριά ὁ φόβος ἀπό τό παιδί, ἀπό τόν ἄνθρωπο. Ναί, ἀλλά τόν ἔνοχο φόβο· ὄχι τόν γονιμοποιό. Τό δυστύχημα εἶναι ὅτι ταυτίζουμε τόν γονιμοποιό μέ τόν ἔνοχο φόβο, καί ἔτσι μαζί μέ τό κακό πετοῦμε καί τό καλό. Αὐτό ὅμως εἶναι λάθος.

Ὁ φόβος ὁ σωστός εἶναι στεφάνι στόν ἄνθρωπο. Ἡ Σοφία Σειράχ λέει: *«φόβος Κυρίου δόξα καί καύχημα καί εὐφροσύνη καί στέφανος ἀγαλλιήματος»* καί *«φόβος Κυρίου τέρπει καρδίαν, καί δώσει εὐφροσύνην καί χαρὰν καί μακροημέρευσιν»*²⁸. Ὁ φόβος Κυρίου εἶναι δόξα καί καύχημα καί στεφάνι ἀγαλλιήσεως· ὁ φόβος Κυρίου θά γεμίζει μέ εὐχαρίστηση τήν καρδιά καί θά δίνει εὐφροσύνη καί χαρά καί μακροζωία.

Βλέπετε λοιπόν, ὁ Ἀδάμ φοβήθηκε καί κρύφτηκε· αὐτός ἦταν ὁ ἔνοχος φόβος. Ἐκτοτε ὅμως, ἐκεῖνος πού πλησιάζει τόν Θεό ἀποκτάει αὐτόν τόν γονιμοποιό φόβο, γιά νά μή χάσει τόν Θεό, ἀλλά καί τά κεκτημένα ἀπό Αὐτόν. Ἀλλά θά συνεχίσουμε, πρῶτα ὁ Θεός, τήν ἐρχόμενη Κυριακή.

Κυριακή, 13 Ἰανουαρίου 1985

28. Σοφ. Σειρ. 1, 11-12.